

В. В. Кривошеєва,

*аспірантка Київського національного
торговельно-економічного університету,*

м. Київ, Україна

*Керівник: доктор економічних наук,
професор С.В. Волосович*

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ

Тривалий час в економічній літературі застосовувалося лише поняття «кредитний ринок». Поняття «ринок кредитних послуг» відносно недавно почало використовуватися в економічній літературі, що дозволило розширити розуміння процесів у сфері руху грошового капіталу. Варто зауважити, що нині небагато наукових праць присвячено сутності ринку кредитних послуг. При цьому відсутній єдиний підхід до його тлумачення. На наш погляд, можна виокремити два підходи до визначення ринку кредитних послуг: 1) як ринок, що має спільні риси із фінансовим та кредитним ринками; 2) як специфічний вид ринку.

Ю.В. Кудрявцева підкреслює, що ринок кредитних послуг населенню має спільні риси з фінансовим і кредитним ринком, але відрізняється специфікою кредитних продуктів, що пропонуються населенню, яка впливає на фактори попиту і пропозиції, формуванню ціни, особливості інфраструктури ринку [2, с. 11]. У цьому трактуванні не вказано відмінностей між кредитним ринком і ринком кредитних послуг, а акцентується увага лише на поділі кредитних послуг для фізичних і юридичних осіб. Є.М. Сич, В.П. Ільчук, Н.І. Гавриленко зазначають, що ринок кредитних послуг – це специфічний вид ринку, на якому купуються і продаються кредитні ресурси та банківські послуги [5, с. 147]. Проте тут слід зазначити, що до складу банківських послуг включаються як кредитні, так і інші види фінансових послуг. При цьому не акцентується увага на тому, специфічним видом якого ринку є ринок кредитних послуг. Вітчизняне законодавство не вирізняє ринок кредитних послуг як окремий вид. Так, згідно зі статтею 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III до ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів. При цьому також відсутнє тлумачення дефініції «ринок кредитних послуг». Зазначене зумовлює необхідність з'ясування відмінностей між кредитним ринком та ринком кредитних послуг.

У результаті дослідження економічної літератури слід зазначити, що більшість науковців підтримують думку, що товаром на кредитному ринку є грошовий капітал, що надається у позику. На думку С.О. Маслової та О.А. Опалова, кредитний ринок необхідно розглядати як синтез ринків різних платіжних засобів, тобто ринку грошових ресурсів та ринку боргових зобов'язань [4, с. 9]. Водночас на ринку кредитних послуг товаром є кредитні послуги, що надаються фізичним і юридичним особам, які є користувачами фінансових активів. Об'єктами відносин на зазначеному ринку є кредитні послуги та кредитні операції.

Учасниками ринку кредитних послуг фізичним особам є кредитори, позичальники та суб'єкти інфраструктури зазначеного ринку. До кредиторів належать юридичні та фізичні особи. У складі кредиторів особливе місце посідають фінансові посередники. Учасниками ринку кредитних послуг є суб'єкти підприємницької діяльності, які мають право здійснювати діяльність із надання кредитних послуг на території України, та споживачі таких послуг. Кредиторами на ринку кредитних послуг, як правило, є фінансові посередники. При цьому кредитні послуги стосуються безпосереднього перерозподілу грошових ресурсів шляхом здійснення угод на кредитному ринку через розміщення коштів у позики (зокрема у формі фінансового лізингу, факторингу, торговельного посередництва, репо, іпотеки, проектного фінансування, кредитних карток, ломбарда та інших фінансових інструментів) [7]. Позичальниками на кредитному ринку є суб'єкти, які мають дефіцит власних фінансових ресурсів та потребу в їх залученні від кредиторів. Їх характерною ознакою є те, що вони є не власниками, а лише тимчасовими розпорядниками позичених коштів. Позичальниками можуть бути юридичні та фізичні особи, держави. На ринку кредитних послуг споживачами є позичальники – фізичні та юридичні особи. При цьому фінансові установи мають подвійну економічну природу:

вони можуть бути як кредиторами, так і позичальниками. До опосередкованих учасників ринку кредитних послуг належать суб'єкти інфраструктури кредитного ринку.

Ринок кредитних послуг у функціональному розумінні – це сукупність економічних відносин, які виникають в процесі здійснення кредитних операцій з фінансовими активами. Функціональна роль ринку кредитних послуг полягає у поєднанні виробництва та споживання кредитних послуг; регулюванні ринку кредитних послуг та кредитних відносин.

Рух позичкового капіталу на кредитному ринку відбувається у різноманітних формах через використання певних кредитних інструментів, до яких належать кредити; боргові цінні папери; похідні кредитні інструменти. Водночас на ринку кредитних послуг перелік кредитних інструментів є вужчим. Так, на ньому відсутні боргові цінні папери та похідні кредитні інструменти.

Конкретні форми організації руху фінансових ресурсів за допомогою кредитного механізму між його суб'єктами обумовлені функціями ринку кредитних послуг. В економічній літературі існують різні підходи до функцій кредитного ринку. Одні автори ототожнюють їх із функціями кредиту, інші – із завданнями, що ставляться перед кредитним ринком. В. Сухораба виокремлює ринкові функції (ціноутворення, інформаційну, розподільчу); фінансові функції (акумуляційна, інвестиційна, накопичувальна); специфічні функції (трансформація коштів та кредитування витрат) [6], що є, на наш погляд, найвдалішим переліком функцій кредитного ринку. Водночас функціям ринку кредитних послуг у сучасних дослідженнях науковців приділяється недостатньо уваги. Вони або повторюють функції кредитного ринку або ототожнюються із призначенням ринку кредитних послуг. Ґрунтуючись на загальновідомих функціях ринку та представлених функціях кредитного ринку, на нашу думку, серед функцій ринку кредитних послуг варто виокремити:

- контрольно-перозподільну функцію, яка передбачає акумуляцію тимчасово вільного капіталу, його перерозподіл між суб'єктами ринку, а також формування ринкових цін на кредитні послуги згідно із співвідношенням попиту та пропозиції. Водночас вона дозволяє споживачам кредитних послуг контролювати їх якість. Ця функція забезпечує відповідність споживання домогосподарств їх попиту, встановлення пропорцій між виробництвом та споживанням товарів та послуг;

- інтеграційну функцію, в основі якої лежить надання кваліфікованих посередницьких послуг фізичним особам, активізація економічних процесів за рахунок прискорення обороту капіталу, формування умов для мінімізації кредитного ризику;

- інформаційно-спонукальну функцію, що передбачає надання інформації про кредитні послуги, ціни на них, дефіцит чи надлишок товару. Змістом цієї функції є заохочення фінансових посередників до підвищення суспільної корисності кредитних послуг, їх якості та споживчих властивостей. Зазначене дозволяє споживачам прийняти рішення щодо звернення до певного фінансового посередника за конкретною кредитною послугою;

- селективну функцію, що передбачає виключення із переліку кредитних продуктів, що не користуються попитом, та звільнення ринку кредитних послуг від економічно нестійких, нежиттєздатних фінансових посередників. Це сприяє значному послабленню або унеможливленню пропонуванню фінансовими посередниками «непотрібних» суспільству кредитних послуг, що запускає механізм конкуренції. У результаті здійснюються затрати на розробку нових кредитних продуктів та удосконалення існуючих.

Кредитний ринок забезпечує оптимальний розподіл обмежених фінансових ресурсів за допомогою кредитного механізму. Водночас формою прояву відносин на ринку кредитних послуг є кредитні операції з фінансовими активами. Кредитні операції на ринку кредитних послуг можуть здійснюватися з такими фінансовими активами як грошові кошти, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів. При цьому фінансовий актив, як і будь-який інший товар, має споживчу та мінову вартість. Споживчою вартістю кредитних послуг є їх корисність для фізичних осіб. Міновою вартістю кредитних послуг є відсоток за кредит. Водночас часто передумовою продажу кредитних послуг є надання застави позичальником та страхування ризиків, що притаманні кредитним відносинам. Це передбачає додаткові витрати фізичної особи-позичальника.

Отже, ринок кредитних послуг є складовою кредитного ринку. Проте він має й певні відмінності за товаром, що обертається на ринку; за фінансовими інструментами; за учасниками; за функціями; за призначенням; за формою прояву відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котлер Ф. Основы маркетинга. Профессиональное издание / Ф. Котлер, Г. Армстронг. – М. : Изд-во “Вильмс”, 2009. – 1072 с.
2. Кудрявцева Ю.В. Развитие рынка кредитных услуг населению в России : автореф. дис....канд. эконом. наук. спец. 08.00.10 / Ю.В. Кудрявцева. – М., 2011. – 26 с.
3. Макконелл К.Р. Экономикс. – [в 2-х т.]. Т. 2. Economics: Principles, Problems, and Policies / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. – М. : Изд-во “ИНФРА”, 2008. – 544 с.
4. Маслова С.О. Фінансовий ринок : навч. посіб. / С.О. Маслова, О.А. Опалов. – К. : Каравела, 2004. – 344 с.
5. Сич Є.М. Ринок фінансових послуг / Є.М. Сич, В.П. Ільчук, Н.І. Гавриленко. – К. : ЦУЛ, 2012. – 428 с.
6. Сухораба В. Сутність кредитного ринку та прояви його змісту в умовах трансформації суспільства [Електронний ресурс] / В. Сухораба // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 2. – Режим доступу : <http://www.info-prensa.com/article-918.html>.
7. Финансовые услуги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://realty-vesta.com.ua/finansovie-uslugi>.

М.О. Кужелєв,

доктор економічних наук, професор,

Національний університет Державної податкової служби України,

м. Київ, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ В УКРАЇНІ

В умовах стрімкого обвалу курсу національної валюти України та безсистемних коливань курсів долара та євро золото знову стало головною інвестиційною ідеєю на національному ринку фінансових послуг та використовується в якості резервного та інвестиційного активу, дозволяючи учасникам ринку диверсифікувати ризики та захистити заощадження. Тобто твердження Карла Маркса, що: «...золото і срібло не можуть задовольняти ту вимогу, яка пред'являється до них як до грошей, – бути вартостями незмінної величини, однак вони мають вартість більш постійної величини, ніж в середньому інші товари» цілком справедливе й сьогодні [1, р. 153].

За даними World Gold Council (WGC) Світовий попит на золото в 2014 році у фізичному вираженні знизився на 4 % в порівнянні з 2013 роком і склав 3 тис. 923,7 тонни [2]. Основним компонентом попиту залишаються підприємства ювелірної промисловості (у 2014 році – 2 152,9 тонни). Інвестиційний попит на золото склав у 2014 році склав 904,6 тонни (на 2 % більше, ніж у 2013 році). Закупівлі золота центральними банками зросли на 17 % – до 477,2 тонни [3].

Дорогоцінні метали стали й привабливими для громадян України. В 2014–2015 рр. попит на золото з боку банківських клієнтів суттєво збільшився, а вартість тройскої унції золота на кінець лютого 2015 року становила 33454,56 грн. [4]. Всі ці факти свідчать про те, що даний ринок має всі підстави для активного розвитку, а створення ефективного інструменту державного регулювання ринку дорогоцінних металів та нових інноваційних платіжних інструментів на ньому є необхідним, як для економіки країни в цілому, так і для окремих суб'єктів економічних відносин.

Ринок дорогоцінних металів є складовою валютного ринку та основою золотовалютних резервів країни (ЗВР). Управління золотовалютними резервами держави покладено на Національний банк України, який з метою впливу на курс національної валюти щодо іноземних валют здійснює валютні інтервенції шляхом купівлі-продажу валютних цінностей на валютних ринках та регулює загальний попит та пропозицію грошей. Золотовалютний резерв НБУ складається з таких активів [5]: монетарне золото; спеціальні права запозичення; резервна позиція в МВФ; іноземна валюта у вигляді банківот й монет або коштів на рахунках за кордоном; цінні папери (крім акцій), що оплачуються в іноземній валюті; будь-які інші міжнародно визнані резервні активи за умови забезпечення їх надійності та ліквідності.

Дослідження динаміки золотовалютного резерву України у 2013–2014 рр. свідчить про сталу тенденцію його зменшення. Так, лише за 2013 рік ЗВР України зменшилися на 4,131 млрд. дол. США з 24,546 млрд. дол. США до 20,415 млрд. дол. США (рис. 1) [6].